ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΣΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ELEANOR SHARPSTON
της 23ης Απριλίου 2015[1]

Υπόθεση C-95/14

Unione nazionale industria conciaria (UNIC)
Unione Nazionale dei Consumatori di Prodotti in Pelle, Materie Concianti, Accessori e Componenti (UNI.CO.PEL)
κατά
FS Retail
Luna srl
Gatsby srl

[αίτηση του Tribunale di Milano (Ιταλία)για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Υποχρέωση να επισημαίνεται με σχετική ένδειξη το κράτος προελεύσεως του προϊόντος — Εθνική νομοθεσία κατά την οποία απαιτείται να φέρουν επισήμανση με ένδειξη του κράτους προελεύσεώς τους τα προϊόντα που κατασκευάζονται στην αλλοδαπή οσάκις χρησιμοποιούνται οι ιταλικοί όροι "cuoio", "pelle" ή "pelliccia" — Μη τήρηση της υποχρεωτικής ανασταλτικής προθεσμίας για κοινοποιηθέν βάσει της οδηγίας 98/34/ΕΚ μέτρο — Μη δυνατότητα εφαρμογής τεχνικού κανόνα επί διαφοράς μεταξύ ιδιωτών — Ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων — Άρθρο 34 ΣΛΕΕ — Μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος — Ερμηνεία της οδηγίας 94/11/ΕΚ»

1. Οι ιταλικές αρχές εισήγαγαν την υποχρέωση να επισημαίνεται με σχετική ένδειξη το κράτος προελεύσεως του δέρματος που υποβλήθηκε εντός της επικράτειας τρίτων χωρών σε μεταποίηση ή επεξεργασία (για παράδειγμα σε δέψη[2]), οσάκις χρησιμοποιούνται στη συνέχεια οι ιταλικοί όροι «cuoio» (δέρμα), «pelle» (γνήσιο δερμάτινο) ή «pelliccia» (γούνα) (και τα παράγωγα ή συνώνυμά τους) για δερμάτινα είδη, και πιο συγκεκριμένα για υποδήματα τα οποία κατασκευάζονται από τέτοιο δέρμα. Ενώπιον του Tribunale di Milano (πρωτοδικείο Μιλάνου), δύο οργανώσεις προσέφυγαν με σκοπό να εμποδίσουν Ιταλούς επιχειρηματίες να εμπορεύονται υποδήματα που δεν πληρούν τις ως άνω απαιτήσεις επισημάνσεως. Με την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο ερωτάται αν μια τέτοιου είδους ρύθμιση περί επισημάνσεως αντιβαίνει στα άρθρα 34 έως 36 ΣΛΕΕ περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων και/ή στην οδηγία 94/11/ΕΚ[3] (στο εξής: οδηγία για την

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Μέθοδος επεξεργασίας της δοράς των ζώου για τη μετατροπή της σε ανθεκτικότερο δέρμα που δεν αποσυντίθεται το ίδιο εύκολα σε σύγκριση με το μη αναλόγως επεξεργασμένο αντίστοιχο υλικό.

3 — Οδηγία 94/11/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Μαρτίου 1994, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών των σχετικών με την επισήμανση των υλικών που χρησιμοποιούνται στα κύρια μέρη των υποδημάτων που προορίζονται να πωληθούν στον καταναλωτή (ΕΕ L 100, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε από (i) την πράξη περί των όρων προσχωρήσεως της Τσεχικής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Εσθονίας, της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Δημοκρατίας της Λεττονίας, της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, της Δημοκρατίας της Ουγγαρίας, της Δημοκρατίας της Μάλτας, της Δημοκρατίας της Πολωνίας, της Δημοκρατίας της Σλοβενίας και της Σλοβακικής Δημοκρατίας και των προσαρμογών των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ L 236, σ. 33), (ii) την οδηγία 2006/96/ΕΚ του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2006, για την προσαρμογή ορισμένων οδηγιών στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, λόγω της προσχώρησης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας (ΕΕ L 363, σ. 81), και (iii) της οδηγίας 2013/15/ΕΕ του Συμβουλίου, της 13ης Μαΐου 2013, για την προσαρμογή ορισμένων οδηγιών στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, λόγω της προσχώρησης της Δημοκρατίας της Κροατίας (ΕΕ L 158, σ. 172).

επισήμανση των υποδημάτων) και/ή στον εκσυγχρονισμένο τελωνειακό κώδικα[4]. Πάντως, ανακύπτει ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα, το οποίο δεν τέθηκε ρητώς από το αιτούν δικαστήριο, ήτοι πόσο πιθανόν είναι οι διατάξεις της οδηγίας 98/34/ΕΚ[5] να έχουν ήδη θέσει εκτός εφαρμογής τον επίμαχο εθνικό κανόνα περί επισημάνσεως.

Το δίκαιο της Ένωσης

Η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2. Το άρθρο 34 ΣΛΕΕ απαγορεύει τους ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών, καθώς και όλα τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος, μεταξύ των κρατών μελών. Ομοίως, το άρθρο 35 ΣΛΕΕ θέτει την ίδια απαγόρευση όσον αφορά τις εξαγωγές. Σύμφωνα δε με το άρθρο 36 ΣΛΕΕ, τα κράτη μέλη, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, μπορούν να θέτουν περιορισμούς στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων όταν τούτο δικαιολογείται από συγκεκριμένους θεμιτούς λόγους[6].

Ο τελωνειακός κώδικας

3. Το άρθρο 36 του εκσυγχρονισμένου τελωνειακού κώδικα[7] περιλαμβάνεται μεταξύ των διατάξεων που θεσπίζουν κανόνες για τον προσδιορισμό της μη προτιμησιακής καταγωγής των εμπορευμάτων προς τον σκοπό της εφαρμογής του κοινού δασμολογίου, των μέτρων (εκτός των δασμολογικών) που θεσπίζονται με ρυθμίσεις του δικαίου της Ένωσης που διέπουν ειδικούς τομείς σχετικούς με τις εμπορικές συναλλαγές, ή άλλων μέτρων της Ένωσης που αφορούν την καταγωγή των εμπορευμάτων[8]. Σύμφωνα με το άρθρο 36 του εν λόγω κώδικα, τα εμπορεύματα που έχουν παραχθεί εξ ολοκλήρου σε μία μόνο χώρα ή έδαφος θεωρούνται ως καταγόμενα από την εν λόγω χώρα ή έδαφος[9]. Τα εμπορεύματα στην παραγωγή των οποίων συμμετέχουν μία ή περισσότερες χώρες θεωρούνται ως καταγόμενα από τη χώρα ή το έδαφος όπου υπέστησαν την τελευταία ουσιώδη μεταποίησή τους[10].

4. Στην απόφασή του περί παραπομπής, το Tribunale di Milano αναφέρεται στο άρθρο 60 του κανονισμού 952/2013[11]. Το άρθρο 60, παράγραφος 1, διατυπώνεται κατά τρόπο πανομοιότυπο με το άρθρο 36, παράγραφος 1, του κανονισμού 450/2008. Το άρθρο 60, παράγραφος 2, ορίζει ότι «[τα] εμπορεύματα στην παραγωγή των οποίων συμμετέχουν μία ή περισσότερες χώρες ή εδάφη θεωρούνται ως καταγόμενα από τη χώρα ή το έδαφος στην οποία πραγματοποιήθηκε η τελευταία, ουσιαστική, οικονομικά δικαιολογημένη μεταποίηση ή επεξεργασία, σε επιχείρηση εξοπλισμένη για το

4 — Βλ. σημείο 3 των παρουσών προτάσεων.

5 — Οδηγία 98/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών (ΕΕ L 204, σ. 37) (στο εξής: οδηγία 98/34).

6 — Παρέκκλιση από το άρθρο 34 ΣΛΕΕ δικαιολογούν οι απαριθμούμενοι στο άρθρο 36 ΣΛΕΕ λόγοι δημοσίας ηθικής, δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων και των ζώων ή προφυλάξεως των φυτών, προστασίας των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία· ή προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας.

7 — Κανονισμός (ΕΚ) 450/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τη θέσπιση του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (εκσυγχρονισμένος τελωνειακός κώδικας) (ΕΕ L 145, σ. 1, στο εξής: εκσυγχρονισμένος τελωνειακός κώδικας).

8 — Άρθρο 35 του εκσυγχρονισμένου τελωνειακού κώδικα.

9 — Άρθρο 36, παράγραφος 1, του εκσυγχρονισμένου τελωνειακού κώδικα.

10 — Άρθρο 36, παράγραφος 2, του εκσυγχρονισμένου τελωνειακού κώδικα.

11 — Κανονισμός (ΕΕ) 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ L 269, σ. 1).

σκοπό αυτό, η οποία κατέληξε στην παρασκευή ενός νέου προϊόντος ή αντιπροσωπεύει σημαντικό στάδιο της παρασκευής». Η διάταξη αυτή, ωστόσο, δεν ίσχυε ακόμη κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης[12]. Επομένως, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να εκληφθεί υπό την έννοια ότι αφορά το άρθρο 36 του κανονισμού 450/2008[13].

Η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων

5. Η οδηγία αυτή θεσπίστηκε με σκοπό να αντιμετωπίσει ορισμένα προβλήματα στο εντός της Ένωσης εμπόριο προϊόντων υποδήσεως. Μεταξύ των κρατών μελών υπήρχαν διαφορές ως προς τις απαιτήσεις επισημάνσεως, γεγονός το οποίο επιβάρυνε τις επιχειρήσεις με επιπλέον έξοδα και τροχοπεδούσε την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων[14]. Εκτιμήθηκε ότι η ριζικότερη επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων προϋπέθετε την ανάληψη δράσεως σε επίπεδο Ένωσης. Ο νομοθέτης, λοιπόν, θέσπισε μέτρο εναρμονίσεως, καθορίζοντας εκείνες μόνον τις προϋποθέσεις που κρίθηκαν απαραίτητες για την ελεύθερη κυκλοφορία των υποδημάτων[15].

6. Η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων εφαρμόζεται στην επισήμανση των υλικών που χρησιμοποιούνται στα κύρια μέρη των υποδημάτων που προτείνονται προς πώληση στον καταναλωτή, ενώ ως «υπόδημα» ορίζει «κάθε προϊόν εφοδιασμένο με σόλα που έχει σκοπό να προστατεύει ή να καλύπτει το πόδι» (άρθρο 1, παράγραφος 1)[16]. Η ετικέτα πρέπει να παρέχει πληροφορίες για τα τρία μέρη του υποδήματος, όπως ορίζονται στο παράρτημα I[17], ήτοι το επάνω μέρος, τις φόδρες και τη σόλα (άρθρο 1, παράγραφος 2). Η σύνθεση του υποδήματος πρέπει να αναγράφεται είτε βάσει των εικονογραμμάτων είτε βάσει των ενδείξεων υπό μορφήν κειμένου που περιγράφουν συγκεκριμένα υλικά, σύμφωνα με το παράρτημα I[18]. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει, εξάλλου, να πληρούν τις απαιτήσεις επισημάνσεως του άρθρου 4.

7. Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, τα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διατίθενται στο εμπόριο μόνον τα υποδήματα που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις επισημάνσεως της οδηγίας αυτής, με την επιφύλαξη άλλων σχετικών ενωσιακών νομικών υποχρεώσεων.

8. Το άρθρο 3 ορίζει ότι: «[με] την επιφύλαξη άλλων σχετικών κοινοτικών νομικών υποχρεώσεων, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να απαγορεύουν ή να εμποδίζουν την εμπορία υποδημάτων που είναι σύμφωνα προς τις απαιτήσεις επισήμανσης της παρούσας οδηγίας, με την εφαρμογή μη εναρμονισμένων εθνικών διατάξεων που διέπουν την επισήμανση ορισμένων υποδημάτων ή των υποδημάτων εν γένει».

12 — Το άρθρο αυτό εφαρμόζεται από 1ης Ιουνίου 2016 (βλ. άρθρο 288, παράγραφος 2, του κανονισμού 952/2013).

13 — Στις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν στο Δικαστήριο η UNIC και η UNI.CO.PEL, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Σουηδική Κυβέρνηση αναφέρουν το άρθρο 24 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ L 302, σ. 1). Ο εν λόγω κανονισμός, ωστόσο, καταργήθηκε με τον κανονισμό 450/2008 (βλ. άρθρο 186 αυτού). Όπως επισήμανε η Σουηδία, οι διατάξεις του τελευταίου αυτού κανονισμού άρχισαν να εφαρμόζονται το αργότερο από 24 Ιουνίου 2013 (βλ. άρθρο 188, παράγραφος 2) –ήτοι προ της κινήσεως, στις 27 Σεπτεμβρίου 2013, της ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου δίκης. Ως εκ τούτου, το άρθρο 36 του κανονισμού 450/2008 είχε εφαρμογή κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης.

14 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 1 της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων.

15 — Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 2, 3, 5 και 7 της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων.

16 — Το παράρτημα II περιέχει μη εξαντλητικό κατάλογο των προϊόντων που καλύπτονται από την οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων.

17 — Το παράρτημα I αναπαράγεται ως παράρτημα των προτάσεών μου. Στο σημείο 1 διατυπώνονται ορισμοί και περιλαμβάνονται τα αντίστοιχα εικονογράμματα ή οι ενδείξεις υπό μορφή κειμένου αναφορικά με τα μέρη των υποδημάτων (το επάνω μέρος, τις φόδρες και τη σόλα). Ο όρος «δέρμα» προσδιορίζεται στο σημείο 2, στοιχείο α΄, περίπτωση i, όπου καθορίζεται, επίσης, το αντίστοιχο προς το υλικό αυτό εικονόγραμμα (μια απλή γραφιστική απεικόνιση της δοράς ζώου).

18 — Ο όρος «*cuoio*» είναι ο ιταλικός όρος που επιλέχθηκε ως ένδειξη υπό μορφήν κειμένου για το δέρμα. Φαίνεται, πάντως, ότι η χρήση του (εγκεκριμένου) όρου θέτει επίσης σε εφαρμογή τον νόμο 8/2013 (βλ. σημείο 15 των παρουσών προτάσεων). Όσον αφορά την επισήμανση των επίμαχων στην κύρια δίκη υποδημάτων, βλ. επίσης σημεία 16 και 63 των παρουσών προτάσεων.

9. Οι απαιτήσεις επισημάνσεως που εξειδικεύονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, είναι οι κάτωθι: «[…] πληροφορίες για το υλικό που ορίζεται σύμφωνα με το παράρτημα Ι, το οποίο αποτελεί τουλάχιστον το 80 % της επιφάνειας του επάνω μέρους και της φόδρας του υποδήματος και τουλάχιστον το 80 % του όγκου της σόλας. Εάν κανένα από τα υλικά δεν φθάνει τουλάχιστον το 80 %, οι πληροφορίες θα πρέπει να δίδονται για τα δύο κυριότερα υλικά από τα οποία αποτελείται το υπόδημα». Το άρθρο 4, παράγραφος 2, εξειδικεύει ότι οι πληροφορίες αυτές πρέπει να παρέχονται επί του υποδήματος, χρησιμοποιώντας «είτε εικονογράμματα είτε ενδείξεις υπό μορφή κειμένου τουλάχιστον στην(τις) γλώσσα(ες), που μπορεί(ούν) να ορισθεί(ούν) από το κράτος μέλος κατανάλωσης σύμφωνα με τη συνθήκη, που ορίζονται και απεικονίζονται στο παράρτημα Ι». Τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε να προβλέπουν την ορθή ενημέρωση των καταναλωτών για τη σημασία αυτών των εικονογραμμάτων, ωστόσο τα μέτρα που λαμβάνονται προς τούτο δεν πρέπει να δημιουργούν εμπόδια στις συναλλαγές. Ένα τουλάχιστον υπόδημα κάθε ζεύγους πρέπει να φέρει την επισήμανση· η επισήμανση πρέπει να είναι ορατή, στερεά συνδεδεμένη και σε εμφανές σημείο· και δεν πρέπει να μπορεί να παραπλανήσει τον καταναλωτή (άρθρο 4, παράγραφοι 3 και 4).

10. Το άρθρο 5 ορίζει ότι: «[οι] ενδείξεις που απαιτούνται από την παρούσα οδηγία είναι δυνατόν να συνοδεύονται από συμπληρωματικές πληροφορίες υπό μορφήν κειμένου οι οποίες τίθενται, ενδεχομένως, στην επισήμανση. Ωστόσο, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να απαγορεύουν ή να εμποδίζουν την εμπορία υποδημάτων που πληρούν τις απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3».

Η οδηγία 98/34

11. Σκοπός της οδηγίας 98/34 είναι να αποτρέπεται η δημιουργία νέων εμποδίων στις συναλλαγές εντός της εσωτερικής αγοράς. Για τον λόγο αυτό θεσπίζει μηχανισμό διαφάνειας και προληπτικού ελέγχου, υποχρεώνοντας τα κράτη μέλη να κοινοποιούν τα σχέδια των τεχνικών κανονισμών πριν τη θέσπισή τους, ήτοι ενόσω βρίσκονται ακόμη στο στάδιο της προπαρασκευής τους, και να τηρούν στη συνέχεια, γενικώς, ανασταλτική προθεσμία τουλάχιστον τριών μηνών (βλ. σημείο 14 των παρουσών προτάσεων) προτού εγκρίνουν τον σχετικό κανονισμό, προκειμένου να παρέχεται η δυνατότητα σε άλλα κράτη μέλη αλλά και στην Επιτροπή να εκφράζουν τις ανησυχίες τους όσον αφορά την παρεμπόδιση των συναλλαγών που ενδέχεται να προκαλέσει ο τεχνικός κανόνας[19].

12. Οι ακόλουθοι ορισμοί του άρθρου 1 είναι σημαντικοί:

«1. “Προϊόν”: κάθε βιομηχανικό ή γεωργικό προϊόν […]

[…]

3. “Τεχνική προδιαγραφή”: η προδιαγραφή που περιέχεται σε έγγραφο στο οποίο ορίζονται τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά ενός προϊόντος, όπως τα επίπεδα ποιότητας […] συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων που ισχύουν για το προϊόν όσον αφορά […] τη συσκευασία, τη σήμανση και το ετικετάρισμα […]

[…]

11. “Τεχνικός κανόνας”: τεχνική προδιαγραφή [...] της οποίας η τήρηση είναι υποχρεωτική de jure ή de facto [...], που απαγορεύ[ει] την κατασκευή, εισαγωγή, εμπορία ή χρήση ενός προϊόντος [...]

[…]».

19 — Αιτιολογικές σκέψεις 2 και 6.

13. Δυνάμει του άρθρου 8, τα κράτη μέλη οφείλουν να γνωστοποιούν πάραυτα στην Επιτροπή κάθε σχέδιο τεχνικού κανόνα τον οποίο επιθυμούν να εγκρίνουν. Επίσης, απευθύνουν στην Επιτροπή κοινοποίηση σχετικά με τους λόγους για τους οποίους είναι αναγκαία η θέσπιση ενός τέτοιου τεχνικού κανόνα, εκτός εάν οι λόγοι αυτοί συνάγονται ήδη από το ίδιο το σχέδιο. Η Επιτροπή, μόλις της γνωστοποιηθούν τα σχέδια τεχνικού κανόνα και όλα τα σχετικά έγγραφα, τα θέτει υπόψη των λοιπών κρατών μελών. Το άρθρο 8, παράγραφος 2, ορίζει ότι η Επιτροπή και τα κράτη μέλη μπορούν να απευθύνουν προς το κράτος μέλος που γνωστοποίησε σχέδιο τεχνικού κανόνα. Το εν λόγω κράτος μέλος οφείλει να λάβει υπόψη του τις παρατηρήσεις, στο μέτρο του δυνατού, κατά την τελική διατύπωση του τεχνικού κανόνα. Βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 3, τα κράτη μέλη πρέπει να γνωστοποιούν το ταχύτερο στην Επιτροπή το οριστικό κείμενο ενός τεχνικού κανόνα.

14. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, ορίζει ότι η έγκριση ενός σχεδίου τεχνικού κανόνα που γνωστοποιήθηκε βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 1, πρέπει να αναστέλλεται για τρεις μήνες (στο εξής: ανασταλτική προθεσμία). Η προθεσμία αυτή επεκτείνεται στους έξι μήνες εφόσον η Επιτροπή ή άλλο κράτος μέλος διατυπώσει εμπεριστατωμένη γνώμη, σύμφωνα με την οποία το προτεινόμενο μέτρο παρουσιάζει πτυχές που μπορούν να δημιουργήσουν εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων στα πλαίσια της εσωτερικής αγοράς (άρθρο 9, παράγραφος 2). Η ανασταλτική προθεσμία επεκτείνεται στους δώδεκα μήνες εφόσον, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία παραλαβής της γνωστοποιήσεως που αναφέρεται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, η Επιτροπή γνωστοποιήσει την πρόθεσή της να προτείνει ή να εκδώσει οδηγία, κανονισμό ή απόφαση για το θέμα που εμπίπτει στο σχέδιο του τεχνικού κανόνα (άρθρο 9, παράγραφος 3) [20].

Το εθνικό δίκαιο

15. Ο νόμος 8/2013 της 14ης Ιανουαρίου 2013, για τις «νέες διατάξεις για τη χρήση των όρων “cuoio”, “pelle”, “pelliccia” και των παραγώγων ή συνωνύμων τους», δημοσιεύθηκε στην Gazzetta Ufficiale, φύλλο 25 της 30ής Ιανουαρίου 2013 και τέθηκε σε ισχύ στις 14 Φεβρουαρίου 2013. Το άρθρο 3, παράγραφος 2, του συγκεκριμένου νόμου επιβάλλει υποχρέωση επισημάνσεως, με ένδειξη του κράτους προελεύσεως, των προϊόντων που κατασκευάζονται με μεταποίηση ή επεξεργασία στην αλλοδαπή, στα οποία χρησιμοποιούνται οι συγκεκριμένοι ιταλικοί όροι για δέρματα που παράγονται με τον τρόπο αυτό. Στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Tribunale di Milano υπογραμμίζει ότι ο νόμος 8/2013 κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή στις 21 Δεκεμβρίου 2012 με την υπ’ αριθ. 2012/667/1 κοινοποίηση [21]. Ως εκ τούτου, υπέκειτο τουλάχιστον στην αρχική ανασταλτική προθεσμία των τριών μηνών, βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34 [22].

Πραγματικά περιστατικά, διαδικασία και προδικαστικά ερωτήματα

16. Η FS Retail srl, η Luna srl και η Gatsby srl, ήτοι οι καθών της κύριας δίκης, είναι επιχειρήσεις εμπορίας υποδημάτων στην Ιταλία. Τα επίμαχα στο πλαίσιο της κύριας δίκης υποδήματα φέρουν στην εσωτερική σόλα τις ενδείξεις «pelle» ή «vera pelle» (γνήσιο δέρμα) στην ιταλική γλώσσα. Ορισμένα από τα υποδήματα αυτά κατασκευάστηκαν στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Η προέλευση τους αναγράφεται σε πλαστική ετικέτα που φέρει η εξωτερική σόλα. Από τη διαφορά της κύριας δίκης δεν προκύπτει με σαφήνεια αν τα λοιπά επίδικα υποδήματα (τα οποία δεν φέρονται ως κινεζικής προελεύσεως) έχουν κατασκευαστεί σε άλλα κράτη μέλη ή σε τρίτες χώρες.

20 — Οι λεπτομερείς ρυθμίσεις και οι ανασταλτικές προθεσμίες που αφορούν τους κανόνες περί κυκλοφορίας υπηρεσιών (που δεν είναι συναφείς εν προκειμένω) διαφέρουν ελαφρώς από τις αφορώσες τους κανόνες περί κυκλοφορίας εμπορευμάτων. Επιπροσθέτως, προβλέπονται παρεκκλίσεις (οι οποίες, ομοίως, δεν ασκούν καμία επιρροή εν προκειμένω), σύμφωνα με τις οποίες επιτρέπεται να τίθενται αμέσως σε εφαρμογή έκτακτα ή επείγοντα μέτρα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 98/34, αφής στιγμής κοινοποιούνται.

21 — Ωστόσο, η έρευνα μου στο Technical Regulation Information System (στο εξής: βάση δεδομένων TRIS), το οποίο διαχειρίζεται η Γενική Διεύθυνση Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και ΜΜΕ της Επιτροπής, κατέδειξε ότι ο προτεινόμενος νόμος 8/2013 παρελήφθη από την Επιτροπή στις 29 Νοεμβρίου 2012.

22 — Βλ., περαιτέρω, σημείο 46 των παρουσών προτάσεων.

17. Στις 27 Σεπτεμβρίου 2013 η Unione nazionale industria conciaria (στο εξής: UNIC), κλαδική ένωση η οποία εκπροσωπεί τον κλάδο της κατεργασίας δέρματος, και η Unione Nazionale dei Consumatori di Prodotti in Pelle, Materie Concianti, Accessori e Componenti (στο εξής: UNI.CO.PEL), ένωση προάγουσα τα συμφέροντα των καταναλωτών στην Ιταλία (στο εξής: αιτούσες), προσέφυγαν ενώπιον του Tribunale di Milano ζητώντας τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων εις βάρος των καθών, λόγω παραβάσεως του άρθρου 3, παράγραφος 2, του νόμου 8/2013. Οι αιτούσες θεωρούν ότι η χρήση ιταλικών όρων για την περιγραφή της δερμάτινης εσωτερικής σόλας, δεδομένου ότι δεν αναφέρεται η χώρα προελεύσεώς της, παραπλανά τους καταναλωτές, καθόσον υποδηλώνει ότι το δέρμα που χρησιμοποιείται και/ή ολόκληρο το προϊόν είναι ιταλικής προελεύσεως. Επιπλέον, η πρακτική να χρησιμοποιούνται ιταλικοί όροι για τέτοιου είδους προϊόντα συνιστά αθέμιτο ανταγωνισμό των αλλοδαπών παραγωγών εις βάρος της ιταλικής βιομηχανίας δέρματος και υποδημάτων, καθόσον η ιταλική προέλευση του χρησιμοποιούμενου δέρματος είναι δείκτης ποιότητας την οποία διαθέτουν αποκλειστικώς και μόνον τα υποδήματα που κατασκευάζονται από ιταλικό δέρμα.

18. Καθεμία εκ των καθών αντιτάχθηκε για διαφορετικούς λόγους στην αίτηση λήψεως ασφαλιστικών μέτρων εις βάρους της, και συγκεκριμένα ισχυρίστηκαν: (i) ότι τα επίμαχα υποδήματα ικανοποιούν τις απαιτήσεις που τάσσει η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων και (ii) ότι, στο μέτρο που ορισμένα υποδήματα επισημαίνονται ως κινεζικής προελεύσεως, δεν τίθεται ζήτημα παραβάσεως του νόμου 8/2003, ενώ οι Ιταλοί καταναλωτές είναι δεόντως ενημερωμένοι όσον αφορά την προέλευση των επίδικων προϊόντων, οπότε θα έπρεπε να επιτρέπεται η εμπορία τους στην Ιταλία (Gatsby)· (iii) ότι ο νόμος 8/2013 γνωστοποιήθηκε στην Επιτροπή ως τεχνικός κανόνας, βάσει της οδηγίας 98/34, ωστόσο εγκρίθηκε προτού παρέλθει η αρχική ανασταλτική προθεσμία του άρθρου 9 της οδηγίας αυτής, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι ο συγκεκριμένος νόμος δεν τυγχάνει εφαρμογής επί του αντικειμένου διαφοράς της κύριας δίκης (Luna)· και (iv) ότι ο νόμος 8/2003 παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας, διότι οι παραγωγοί είναι ελεύθεροι να επισημαίνουν αυτοβούλως αν τα προϊόντα τους είναι ιταλικής προελεύσεως (FS Retail).

19. Με τα δεδομένα αυτά, το Tribunale di Milano ζητεί από το Δικαστήριο να εκδώσει προδικαστική απόφαση επί έξι αλληλένδετων ερωτημάτων τα οποία, διατυπωμένα σε περίληψη, γίνονται ίσως πιο εύκολα κατανοητά.

20. Τα ερωτήματα αυτά αφορούν διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους το δίκαιο της Ένωσης θα μπορούσε να αντιτίθεται στη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 2, του νόμου 8/2013, στα προϊόντα από δέρμα

— που νομίμως υποβλήθηκαν σε κατεργασία ή τέθηκαν στο εμπόριο σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή

— που υποβλήθηκαν σε κατεργασία σε χώρες μη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν έχουν ακόμη τεθεί νομίμως στο εμπόριο στην Ένωση.

21. Και στις δύο περιπτώσεις, επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου 8/2013 επιβάλλει την υποχρεωτική επισήμανση με ένδειξη του κράτους προελεύσεως, οσάκις (όπως εν προκειμένω) το προϊόν φέρει τον ιταλικό όρο «pelle». Ζητεί, λοιπόν, να διευκρινιστεί αν και κατά πόσον αντιτίθενται στην υποχρεωτική ικανοποίηση της εν λόγω απαιτήσεως επισημάνσεως

— τα άρθρα 34 έως 36 ΣΛΕΕ, για τον λόγο ότι η συγκεκριμένη απαίτηση συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό στις συναλλαγές το οποίο δεν δικαιολογείται από κάποιον θεμιτό λόγο (πρώτο και δεύτερο προδικαστικό ερώτημα)·

— τα άρθρα 3 και 5 της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων (βάσει των οποίων τα κράτη μέλη δεν μπορούν να απαγορεύουν ή να εμποδίζουν την εμπορία υποδημάτων που είναι σύμφωνα προς τις απαιτήσεις επισημάνσεως της οδηγίας αυτής) (τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα)· ή

— το άρθρο 60 του κανονισμού 952/2013 (το οποίο διαδέχθηκε το άρθρο 36 του κανονισμού 450/2008, οσάκις ορίζεται η χώρα καταγωγής) (πέμπτο και έκτο προδικαστικό ερώτημα).

22. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν η UNIC και η UNI.CO.PEL, η Gatsby, η Γερμανική, η Ολλανδική, η Σουηδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή. Στις 15 Ιανουαρίου 2015 διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατόπιν αιτήματος του Δικαστηρίου να διατυπώσουν οι μετέχοντες στη διαδικασία τις απόψεις τους επί του ζητήματος το οποίο έθεσε η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, ήτοι επί του κατά πόσον δεν θα έπρεπε να εφαρμοστεί ο νόμος 8/2013 για τον λόγο ότι εγκρίθηκε κατά παράβαση της διατάξεως «standstill» του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34. Οι υπόλοιποι διάδικοι που υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις δεν εξέτασαν το συγκεκριμένο ζήτημα και το αιτούν δικαστήριο δεν έθεσε το ερώτημα αυτό. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση αγόρευσαν η UNIC και η UNI.CO.PEL, η Τσεχική Δημοκρατία, η Γερμανία, καθώς και η Επιτροπή.

Εκτίμηση

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

23. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, πριν από την εξέταση των ερωτημάτων του Δικαστηρίου, η UNIC και η UNI.CO.PEL υποστήριξαν ότι το Δικαστήριο θα πρέπει κατ' αρχάς να εξετάσει το ενδεχόμενο να ανακληθεί η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, καθόσον το εθνικό νομικό πλαίσιο, όπως εξειδικεύεται με την αίτηση αυτή, έχει έκτοτε αλλάξει. Ανέφεραν ότι ο νόμος 8/2003 είχε καταργηθεί από τις 10 Νοεμβρίου 2014 και πως ένα νέο νομοθετικό διάταγμα σχετικά με τα δερμάτινα είδη είχε γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή βάσει της οδηγίας 98/34[23].

24. Η ανάκληση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως εναπόκειται αποκλειστικώς στο αιτούν δικαστήριο και δεν αποτελεί ζήτημα για το Δικαστήριο. Εν πάση περιπτώσει, δεν θεωρώ ότι η υπό κρίση αίτηση πρέπει να εξεταστεί επί της συγκεκριμένης βάσεως.

25. Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων που υπέβαλαν οι αιτούσες στηρίζεται στον νόμο 8/2013, ο οποίος, κατά την κρίση του εν λόγω δικαστηρίου, αποτελούσε το κρίσιμο κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών κανονιστικό πλαίσιο. Για τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ερωτήματα που υποβάλλει το εθνικό δικαστήριο, εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου το οποίο έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, ισχύει το τεκμήριο ότι είναι λυσιτελή[24]. Και τούτο διότι η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ στηρίζεται στη σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της οποίας το Δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να αποφαίνεται επί της ερμηνείας ή του κύρους των πράξεων της Ένωσης που ορίζει το άρθρο αυτό. Δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφαίνεται επί της ερμηνείας διατάξεων του εθνικού δικαίου ή να κρίνει αν η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου

23 — Το νέο μέτρο επαναφέρει προφανώς σε ισχύ προηγούμενο καθεστώς που τέθηκε για πρώτη φορά σε εφαρμογή το 1966. Αφής στιγμής, ωστόσο, η Ιταλική Κυβέρνηση δεν υπέβαλε γραπτές παρατηρήσεις ούτε παρέστη κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεν ήταν δυνατό για το Δικαστήριο να διερευνήσει περαιτέρω το συγκεκριμένο ζήτημα με τους εκπροσώπους του εν λόγω κράτους μέλους. Επιπλέον, το Δικαστήριο δεν μπορεί να γνωρίζει αν και κατά πόσον η Ιταλική Κυβέρνηση σκόπευε να προστρέχει, κατά την εφαρμογή του νόμου 8/2013, στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων, σύμφωνα με το οποίο η επισήμανση δεν πρέπει να μπορεί να παραπλανήσει τον καταναλωτή (βλ. σημείο 9 των παρουσών προτάσεων). Κατά συνέπεια, δεν προτίθεμαι να εξετάσω περαιτέρω το ζήτημα αυτό στις προτάσεις μου.

24 — Απόφαση OSA (C-351/12, EU:C:2014:110, σκέψη 56 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

ερμηνεία είναι ορθή. Το Δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα, όπως αυτό εξειδικεύεται με την απόφαση περί παραπομπής. Ο καθορισμός της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας αποτελεί ζήτημα ερμηνείας του εθνικού δικαίου, το οποίο δεν εμπίπτει, κατά συνέπεια, στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου [25].

26. Συνεπώς, όσον αφορά την εφαρμογή της εν προκειμένω κρίσιμης εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως, το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί λαμβάνοντας ως βάση την κατάσταση την οποία το αιτούν δικαστήριο θεωρεί αποδεδειγμένη [26]. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα.

Γενικά ζητήματα τα οποία σχετίζονται με τα προδικαστικά ερωτήματα

27. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το δίκαιο της Ένωσης, και δη τα άρθρα 34 έως 36 ΣΛΕΕ και/ή η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων και/ή ο εκσυγχρονισμένος τελωνειακός κώδικας αντιτίθενται στην εφαρμογή του νόμου 8/2013 στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης. Δεν διερωτάται, επομένως, αναφορικά με τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 98/34.

28. Η Επιτροπή, ωστόσο, διατείνεται στις γραπτές παρατηρήσεις της ότι τυχόν παράβαση της υποχρεώσεως που επιβάλλει η οδηγία 98/34 για τήρηση της ανασταλτικής προθεσμίας θέτει σε κάθε περίπτωση εκτός ισχύος και τον νόμο 8/2013. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Γερμανική Κυβέρνηση προσέθεσε ότι συμμερίζεται την άποψη αυτή.

29. Συμφωνώ με την ανωτέρω άποψη. Θεωρώ, επίσης, ότι ο νόμος 8/2013 είναι ασύμβατος τόσο προς τα άρθρα 34 έως 36 ΣΛΕΕ όσο και προς την οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων [27].

30. Πρέπει, μήπως, το Δικαστήριο να εξετάσει την οδηγία 98/34 για να δώσει απάντηση στα ερωτήματα που του υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο;

31. Πρώτον, είναι σαφές πως πιθανή απάντηση του Δικαστηρίου ότι η οδηγία 98/34 τροχοπεδεί την εφαρμογή του νόμου 8/2013 είναι αρκετή για το αιτούν δικαστήριο προκειμένου να εκδικάσει τη διαφορά της κύριας δίκης.

32. Δεύτερον, στο πλαίσιο της απαγορεύσεως των ποσοτικών περιορισμών επί των εισαγωγών καθώς και όλων των μέτρων ισοδυνάμου αποτελέσματος κατά το άρθρο 34 ΣΛΕΕ, η οδηγία 98/34 αποτελεί ένα sui generis εργαλείο το οποίο χρησιμοποιείται με σκοπό την προστασία της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και την προώθηση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς εμπορευμάτων και υπηρεσιών [28]. Ειδικότερα, διασφαλίζεται ότι η Επιτροπή καθώς και τα κράτη μέλη ενημερώνονται προτού εγκριθούν νέοι τεχνικοί κανονισμοί οι οποίοι ενδέχεται να προκαλέσουν εμπόδια στις συναλλαγές. Κατά συνέπεια, η οδηγία 98/34 θεσπίζει μέσα προληπτικού ελέγχου [29]. Εξάλλου, μολονότι είναι αληθές ότι η οδηγία 98/34 καθιερώνει μια διαδικασία διαφάνειας και ανταλλαγής πληροφοριών στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών και δεν θεσπίζει ουσιαστικούς κανόνες, εντούτοις η μη τήρηση της προβλεπόμενης ανασταλτικής προθεσμίας συνιστά ουσιώδη διαδικαστική πλημμέλεια ικανή να επιφέρει τη μη εφαρμογή των εκάστοτε τεχνικών κανόνων [30].

25 — Απόφαση Texdata Software (C-418/11, EU:C:2013:588, σκέψεις 28, 29 και 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

26 — Απόφαση Kaba (C-466/00, EU:C:2003:127, σκέψη 41).

27 — Βλ. κατωτέρω, σημεία 48 επ. των παρουσών προτάσεων.

28 — Απόφαση Judgment in Fortuna κ.λπ. (C-213/11, C-214/11 και C-217/11, EU:C:2012:495, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

29 — Βλ. αιτιολογικές σκέψεις 2 έως 6 της οδηγίας 98/34 και σημείο 11 των παρουσών προτάσεων.

30 — Απόφαση Unilever (C-443/98, EU:C:2000:496, σκέψη 44). Βλ. σημείο 45 των παρουσών προτάσεων.

33. Μολονότι, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο δεν μπορεί να τροποποιήσει τα ερωτήματα του αιτούντος εθνικού δικαστηρίου [31], εντούτοις τα ερωτήματα αυτά πρέπει να εξετάζονται υπό το πρίσμα όλων των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης οι οποίες ασκούν ενδεχομένως επιρροή για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης [32]. Στο πλαίσιο των κατά το άρθρο 267 ΣΛΕΕ προδικαστικών παραπομπών για την ερμηνεία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, εναπόκειται στο Δικαστήριο να δώσει στο αιτούν δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επιλύσεως της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Αποστολή του Δικαστηρίου είναι να ερμηνεύει όλες τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που έχουν σημασία για τα εθνικά δικαστήρια προκειμένου να αποφανθούν επί των διαφορών των οποίων έχουν επιληφθεί, ακόμα και όταν οι διατάξεις αυτές δεν μνημονεύονται ρητώς στα ερωτήματα που του υποβάλλουν τα εθνικά δικαστήρια [33]. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν είναι προφανές ότι υφίσταται νομικό ζήτημα το οποίο θα μπορούσε να ασκήσει επιρροή επί της κρίσεως του εθνικού δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή (όπως συμβαίνει εν προκειμένω) το Δικαστήριο μπορεί να προχωρήσει στην εξέτασή του.

34. Τα πράγματα είναι διαφορετικά όταν το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί του *κύρους* μιας πράξεως της Ένωσης. Στην περίπτωση αυτή, το Δικαστήριο δεν υποχρεούται να εξετάσει λόγο που δεν προβλήθηκε από το εθνικό δικαστήριο [34].

35. Η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία, και όχι το κύρος, του δικαίου της Ένωσης. Παρέχοντας ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων της οδηγίας 98/34, το Δικαστήριο θα τηρούσε απλώς την υποχρέωση που υπείχε να εξετάζει τα προδικαστικά ερωτήματα που του απευθύνονται υπό το πρίσμα όλων των κανόνων του δικαίου της Ένωσης οι οποίοι ενδέχεται να ασκούν επιρροή για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

36. Ωστόσο, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Τσεχική Κυβέρνηση προέβαλε άλλου είδους ένσταση. Υποστήριξε ότι το ερώτημα αν η οδηγία 98/34 καθιστά μη εφαρμοστέο τον νόμο 8/2013 υποκρύπτει το πρωταρχικό ερώτημα κατά πόσον το εθνικό δικαστήριο όφειλε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το ζήτημα αυτό. Η Τσεχική Δημοκρατία διατείνεται ότι για τρεις λόγους τα εθνικά δικαστήρια δεν υπέχουν τέτοια υποχρέωση: (i) σύμφωνα με την αρχή της διαθέσεως στην πολιτική δίκη (έναν ευρέως αναγνωρισμένο κανόνα του εθνικού δικονομικού δικαίου), ο δικαστής δεν μπορεί να υπερβεί τα όρια του αντικειμένου της διαφοράς όπως προσδιορίστηκε από τους διαδίκους [35]· (ii) παρέκκλιση από την αρχή της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών όπως αυτή αναπτύχθηκε στη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την προστασία του καταναλωτή [36] δεν πρέπει να εφαρμόζεται κατ' αναλογίαν στην οδηγία 98/34· και (iii) τα εθνικά δικαστήρια θα επιβαρύνονταν με ένα μη ρεαλιστικό και δυσβάστακτο φορτίο αν έπρεπε να κρίνουν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως, κατά πόσον οι εθνικοί κανόνες συνιστούσαν τεχνικούς κανόνες κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 9, της οδηγίας 98/34.

31 — Αποφάσεις Dumon και Froment (C-235/95, EU:C:1998:365, σκέψεις 25 έως 27), καθώς και RI.SAN (C-108/98, EU:C:1999:400, σκέψεις 16 και 17).

32 — Απόφαση Efir (C-19/12, EU:C:2013:148, σκέψη 27).

33 — Απόφαση Fuß (C-243/09, EU:C:2010:609, σκέψη 39).

34 — Απόφαση Simon, Evers & Co (C-21/13, EU:C:2014:2154, σκέψεις 26 έως 28).

35 — Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ελλείψει εναρμονίσεως των δικονομικών κανόνων, το δίκαιο της Ένωσης πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με τις διαδικασίες και τους κανόνες της εσωτερικής έννομης τάξεως (γενική αρχή της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών). Η εφαρμογή της αρχής αυτής εξαρτάται από δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, τα ερειδόμενα επί του δικαίου της Ένωσης αιτήματα δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται δυσμενέστερα από εκείνα που θεμελιώνονται κατ' επίκληση διατάξεων εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας)· και δεύτερον, το εθνικό δίκαιο δεν πρέπει να καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το δίκαιο της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας). Βλ., για παράδειγμα, απόφαση CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2464, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

36 — Εξετάζοντας την οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29), το Δικαστήριο έκρινε ότι ο εθνικός δικαστής υπέχει, κατά το δίκαιο της Ένωσης, την υποχρέωση να εξετάζει αυτεπαγγέλτως την καταχρηστική φύση μιας συμβατικής ρήτρας, εφόσον διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία. Και τούτο διότι η οδηγία 93/13 εκκινεί από την παραδοχή ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση έναντι του επαγγελματία όσον αφορά τόσο την εξουσία διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο πληροφορήσεως. Βλ. απόφαση Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

37. Φρονώ ότι οι εν λόγω ισχυρισμοί δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί.

38. Πρώτον, η Τσεχική Δημοκρατία ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να προσεγγίσει το ζήτημα επί τη βάσει μιας γενικής ιδέας ότι κύριοι μιας ένδικης διαδικασίας είναι οι διάδικοι και ότι υφίσταται κάποια γενική εθνική δικονομική αρχή της διαθέσεως στην πολιτική δίκη. Το Δικαστήριο, ωστόσο, δεν διαθέτει στοιχεία αναφορικά με το αν το ιταλικό δικονομικό δίκαιο περιλαμβάνει έναν τέτοιο κανόνα. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να αναλύσει τη σημασία ενός τέτοιου κανόνα (εάν πράγματι υφίσταται) στο πλαίσιο της όλης διαδικασίας, λαμβανομένης υπόψη και της εξελίξεως και των ιδιαιτεροτήτων της διαδικασίας αυτής[37]. Το Δικαστήριο, φρονώ, δεν μπορεί να εκτιμήσει το εν λόγω ζήτημα σε αφηρημένο επίπεδο.

39. Δεύτερον, από την απόφαση περί παραπομπής σαφώς προκύπτει ότι στο πλαίσιο της κύριας δίκης τέθηκε το ζήτημα σχετικά με την κοινοποίηση στην Επιτροπή του κειμένου του νόμου 8/2013[38]· επίσης, από τα στοιχεία της δικογραφίας ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι ο αμυντικός ισχυρισμός που προβάλλει η Luna, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, συνίσταται στο ότι ο νόμος 8/2013 δεν έχει εφαρμογή, για τον λόγο ότι εγκρίθηκε κατά παράβαση της υποχρεώσεως τηρήσεως της ανασταλτικής προθεσμίας του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34[39]. Καθίσταται επομένως σαφές ότι, σε περίπτωση που το ιταλικό δικονομικό δίκαιο καθιερώνει όντως την αρχή της διαθέσεως, το αιτούν δικαστήριο δεν θα παραβίαζε τον κανόνα αυτό εξετάζοντας, εν προκειμένω, την οδηγία 98/34. Κατά συνέπεια, καμία καινούρια παρέκκλιση από την αρχή της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών δεν εισάγεται.

40. Τρίτον, βλέπω με κάποια συμπάθεια τον ισχυρισμό της Τσεχικής Δημοκρατίας ότι θα ήταν υπέρμετρα επαχθές για τον εθνικό δικαστή να εξετάζει ex officio σε κάθε υπόθεση αν ένα συγκεκριμένο εθνικό μέτρο συνιστά τεχνικό κανονισμό που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 98/34. Η επίλυση του ζητήματος αυτού δεν είναι πάντοτε εύκολη υπόθεση.

41. Συναφώς παρατηρώ ότι, κατά τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως, ο εθνικός δικαστής δεν επιβαρύνθηκε με ένα τέτοιο φορτίο: το ζήτημα της ενδεχόμενης σημασίας της οδηγίας 98/34 είχε σαφώς εγερθεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

42. Γενικότερα, δεν εννοώ ότι σε κάθε συγκεκριμένη υπόθεση τα εθνικά δικαστήρια πρέπει κατ' ανάγκη να εξετάζουν αυτεπαγγέλτως κατά πόσον ένα συγκεκριμένο μέτρο υπόκειται στην οδηγία 98/34.

43. Τουναντίον, υποχρέωση εξετάσεως της οδηγίας 98/34 συντρέχει σε κάθε περίπτωση είτε όταν (i) τα γεγονότα και οι περιστάσεις είναι τέτοια ώστε ο εθνικός δικαστής διαθέτει όντως στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι οι υπό εξέταση εθνικοί κανόνες *έχουν* κοινοποιηθεί στην Επιτροπή βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34· είτε όταν (ii) κάποιος από τους διαδίκους ισχυρίζεται ότι το μέτρο που του αντιτάσσεται εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 98/34. Στην περίπτωση αυτή, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να εξετάζει το ζήτημα και, κατά περίπτωση, να λαμβάνει υπόψη του την υποχρέωση τηρήσεως της ανασταλτικής προθεσμίας του άρθρου 9 αλλά και τη συνέπεια που επιφέρει τυχόν μη τήρησή της, ήτοι τη μη εφαρμογή του τεχνικού κανόνα έναντι ιδιωτών. Φρονώ ότι η συγκεκριμένη υποχρέωση υφίσταται ακόμη κι όταν διάδικος δεν επικαλείται ρητώς τη μη εφαρμογή του εκάστοτε κρίσιμου εθνικού κανόνα λόγω παραβάσεως των διατάξεων της οδηγίας 98/34.

37 — Απόφαση CA Consumer Finance (C-449/13, EU:C:2014:2464, σκέψη 25).

38 — Βλ. σημείο 18 των παρουσών προτάσεων.

39 — Τούτο επιβεβαιώνει η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της.

Ανάλυση βάσει της οδηγίας 98/34

44. Τα υποδήματα αποτελούν «προϊόν» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34. Οι απαιτήσεις επισημάνσεως του νόμου 8/2013 συνιστούν «τεχνικό κανόνα» δυνάμει του άρθρου 1, σημείο 9, καθόσον αναφέρονται στη συσκευασία, την εμπορία ή την επισήμανση προϊόντος –υπόδημα– και ως εκ τούτου ορίζουν τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά αυτού του προϊόντος. Ο νόμος 8/2013 εμπίπτει προδήλως στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, σημείο 9, ως τεχνικός κανόνας. Η Ιταλία όφειλε, ως εκ τούτου, αφενός να κοινοποιήσει το κείμενο του νόμου 8/2013, δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφος 1, και αφετέρου να τηρήσει την αναστολική προθεσμία του άρθρου 9.

45. Από το γράμμα των άρθρων 8 και 9 της οδηγίας 98/34 προκύπτει με σαφήνεια ότι οι εν λόγω διατάξεις προβλέπουν διαδικασία ελέγχου από την Ευρωπαϊκή Ένωση των σχεδίων εθνικών κανόνων, ενώ εξαρτούν την ημερομηνία θέσεώς τους σε ισχύ από τη μη αντίθεση της Επιτροπής και/ή των κρατών μελών. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η αποτελεσματικότητα του συγκεκριμένου προληπτικού ελέγχου ενισχύεται ακόμη περισσότερο εφόσον η οδηγία ερμηνεύεται κατά τρόπον ώστε η παράβαση της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως να συνιστά ουσιώδη διαδικαστική πλημμέλεια ικανή να συνεπάγεται τη μη δυνατότητα εφαρμογής στους ιδιώτες των επίμαχων τεχνικών κανόνων [40]. Κατά πάγια, εξάλλου, νομολογία, τεχνικός κανόνας ο οποίος εγκρίνεται κατά παράβαση της υποχρεώσεως τηρήσεως αναστολικής προθεσμίας του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34 δεν είναι αντιτάξιμος έναντι των ιδιωτών [41].

46. Το σχέδιο του νόμου 8/2013 κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή στις 29 Νοεμβρίου 2012 [42]. Κατόπιν της κοινοποιήσεως αυτής, η Ρουμανική Κυβέρνηση διατύπωσε παρατηρήσεις βάσει του άρθρου 8, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34. Τόσο η Γερμανική όσο και η Ισπανική Κυβέρνηση διατύπωσαν εμπεριστατωμένη γνώμη, συμφώνως προς το άρθρο 9, παράγραφος 2, δεύτερη περίπτωση [43]. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή γνωστοποίησε στο Δικαστήριο ότι η αρχική αναστολική προθεσμία των τριών μηνών παρήλθε την 1η Μαρτίου 2013, η οποία εντούτοις παρατάθηκε έως τις 30 Μαΐου 2013 μετά τις εμπεριστατωμένες γνώμες που υποβλήθηκαν. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι ο νόμος 8/2013 εγκρίθηκε (παρά ταύτα) στις 14 Φεβρουαρίου 2013. Κατά συνέπεια, αφής στιγμής ο νόμος εγκρίθηκε κατά την ημερομηνία αυτή, δεν χωρά αμφιβολία ότι εγκρίθηκε κατά παράβαση της αναστολικής προθεσμίας του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 98/34.

47. Εξ αυτού συνάγεται ότι ο νόμος 8/2013 δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε ένδικη διαφορά μεταξύ ιδιωτών.

Άρθρα 34 έως 36 ΣΛΕΕ — πρώτο και δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

48. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι ο νόμος 8/2013 εφαρμόζεται γενικώς στα δερμάτινα είδη· και αν κατανοώ ορθώς τα υποβληθέντα ενώπιον του Δικαστηρίου ερωτήματα, αφορούν όλα τα προϊόντα από δέρμα και όχι μόνον τα υποδήματα. Δοθέντος ότι η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των άρθρων 34 έως 36 ΣΛΕΕ, ενδείκνυται, εν πάση περιπτώσει, να εξεταστούν κατ' αρχάς οι εν λόγω διατάξεις της Συνθήκης.

49. Η υποχρέωση επισημάνσεως, με ένδειξη του κράτους προελεύσεως, των προϊόντων από δέρμα που κατασκευάζονται με μεταποίηση ή επεξεργασία στην αλλοδαπή και στα οποία χρησιμοποιούνται οι ιταλικοί όροι «cuoio», «pelle», «pelliccia» (ή τα παράγωγα ή συνώνυμά τους) συνιστά μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, το οποίο καθιστά την

40 — Απόφαση CIA Security International (C-194/94, EU:C:1996:172, σκέψεις 41, 44 και 54).

41 — Απόφαση Unilever (C-443/98, EU:C:2000:496, σκέψεις 40 έως 44 και 49).

42 — Βλ. σημείο 15 και υποσημείωση 21 των παρουσών προτάσεων. Την ημερομηνία αυτή επιβεβαίωσαν, εξάλλου, τόσο η Γερμανική Κυβέρνηση όσο και η Επιτροπή, κατά την ανάπτυξη των αντίστοιχων επιχειρημάτων τους.

43 — Βλ. τη βάση δεδομένων TRIS σχετικά με την υπ' αριθ. 2012/667/1 κοινοποίηση.

ελεύθερη κυκλοφορία των επίμαχων προϊόντων δυσχερέστερη ή δαπανηρότερη. Έχει κριθεί προ πολλού ότι σκοπός της σημάνσεως της προελεύσεως των προϊόντων είναι να μπορεί ο καταναλωτής να ξεχωρίζει τα εγχώρια από τα εισαγόμενα προϊόντα και ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, ο καταναλωτής διευκολύνεται, μεταξύ άλλων, να εκδηλώσει τυχόν προκαταλήψεις κατά των αλλοδαπών προϊόντων. Εντός της κοινής αγοράς, η απαίτηση σημάνσεως της καταγωγής όχι μόνον καθιστά δυσχερέστερη τη διάθεση στο εμπόριο ενός κράτους μέλους των προϊόντων άλλων κρατών μελών στους σχετικούς τομείς· αλλά έχει επιπλέον ως συνέπεια να επιβραδύνεται η αμοιβαία οικονομική διείσδυση, καθώς παρεμποδίζεται η πώληση εμπορευμάτων που έχουν παραχθεί χάρη στον καταμερισμό εργασίας μεταξύ των κρατών[44].

50. Το μέτρο περί επισημάνσεως των προϊόντων κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου 8/2013 συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά αυτά.

51. Μια τέτοιας φύσεως υποχρέωση εμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των δερμάτινων ειδών, διότι οσάκις αλλοδαπά εμπορεύματα που υπόκεινται στην υποχρέωση αυτή διατίθενται στο εμπόριο στην Ιταλία (i) μπορεί να τύχουν αρνητικής αντιμετωπίσεως εκ μέρους του καταναλωτικού κοινού ακριβώς λόγω της απαιτήσεως επισημάνσεως και (ii) δεν αποκλείεται να απαγορευτεί η θέση τους σε κυκλοφορία εντός της ιταλικής αγοράς αν δεν ικανοποιείται η συγκεκριμένη απαίτηση επισημάνσεως.

52. Η απαίτηση μπορεί ακόμη να καθιστά δαπανηρότερη την κυκλοφορία προϊόντων από δέρμα που υποβλήθηκαν εκτός Ιταλίας σε κατεργασία. Ειδικότερα, όσοι επιχειρηματίες θέτουν τα συγκεκριμένα είδη σε κυκλοφορία εντός της ιταλικής αγοράς πρέπει πιθανόν να υποβάλλονται σε μεγαλύτερα έξοδα για την επισήμανση των προϊόντων σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους (οι οποίοι εμπορεύονται δερμάτινα είδη που έχουν υποστεί επεξεργασία στην Ιταλία) αν είναι υποχρεωμένοι να κατασκευάζουν και να τοποθετούν ειδικές ή πρόσθετες ετικέτες για την ιταλική αγορά. Τέτοια περίπτωση θα συνέτρεχε ιδίως αν η απαίτηση για επισήμανση της προελεύσεως του προϊόντος καθίσταται, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, του νόμου 8/2003, υποχρεωτική ακόμα και όταν η επισήμανση απευθύνεται συνολικά στην αγορά της Ένωσης, χρησιμοποιώντας τη λέξη «δέρμα» σε διάφορες γλώσσες ή το εγκεκριμένο, βάσει της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων, εικονόγραμμα της δοράς (το γράμμα του νόμου δεν είναι σαφές στο σημείο αυτό).

53. Εξάλλου, ο νόμος 8/2013 συνιστά μέτρο που εισάγει δυσμενή διάκριση, αφής στιγμής εφαρμόζεται αποκλειστικώς σε προϊόντα από δέρμα που κατασκευάζονται εκτός Ιταλίας από μη ιταλικό δέρμα. Τα παραγόμενα στην Ιταλία προϊόντα δεν υπόκεινται στην πρόσθετη αυτή υποχρέωση επισημάνσεως, ακόμα και αν δεν χρησιμοποιείται γι' αυτά ιταλικό δέρμα, ενώ χρησιμοποιούνται ιταλικοί όροι για την περιγραφή του.

54. Επιπροσθέτως, ούτε οι εξαιρετικές περιπτώσεις του άρθρου 36 ΣΛΕΕ δικαιολογούν το μέτρο που θεσπίζεται με τον νόμο 8/2013[45]. Δεν μπορεί να γίνει εν προκειμένω επίκληση της προστασίας του καταναλωτή –η εν λόγω παρέκκλιση από την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων αφορά αποκλειστικώς τα «αδιακρίτως εφαρμοστέα» μέτρα, ήτοι τα μέτρα που εφαρμόζονται κατά τον ίδιο τρόπο επί των εγχωρίων και των εισαγομένων προϊόντων[46]. Προσθέτω ότι, όπως υπενθύμισε το Δικαστήριο στην απόφασή του Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου[47], εφόσον η ιταλική καταγωγή του δέρματος που χρησιμοποιείται στα υποδήματα συνδέεται από τους καταναλωτές με ορισμένες επιθυμητές ιδιότητες, είναι προς το συμφέρον των κατασκευαστών να αναγράφουν οι ίδιοι την προέλευση αυτή, είτε επί των προϊόντων είτε επί της συσκευασίας.

44 — Απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-325/00, EU:C:2002:633, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

45 — Βλ. σημείο 2 και υποσημείωση 6 των παρουσών προτάσεων.

46 — Απόφαση Rewe-Zentral (120/78, EU:C:1979:42, σκέψη 8).

47 — Απόφαση Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (207/83, EU:C:1985:161).

55. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι το άρθρο 34 ΣΛΕΕ αντιτίθεται στην εφαρμογή του νόμου 8/2003 και δεν δικαιολογείται η κατά παρέκκλιση εφαρμογή του νόμου αυτού βάσει του άρθρου 36 ΣΛΕΕ [48].

Η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων — τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα

56. Με το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων αντιτίθεται στην επιβολή απαιτήσεως επισημάνσεως με ένδειξη του κράτους προελεύσεως, όταν χρησιμοποιείται ο ιταλικός όρος «pelle» (ή τα συνώνυμά του) στην επισήμανση που φέρουν τα επίμαχα προϊόντα. Όπως αντιλαμβάνομαι, τα ερωτήματα αυτά αφορούν αποκλειστικώς τα υποδήματα και όχι εν γένει τα προϊόντα από δέρμα [49].

57. Κατά πάγια νομολογία, όταν ένας συγκεκριμένος τομέας έχει αποτελέσει αντικείμενο πλήρους εναρμονίσεως σε επίπεδο Ένωσης, κάθε εθνικό μέτρο που αφορά αυτόν τον τομέα πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα της σχετικής νομοθεσίας εναρμονίσεως και όχι υπό το πρίσμα των διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου [50].

58. Κατά την άποψή μου, η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων δεν ρυθμίζει κατά τρόπο αποκλειστικό όλες τις πτυχές της επισημάνσεως των υποδημάτων. Συναφώς, το άρθρο 5 επισημαίνει ρητώς ότι οι ενδείξεις που απαιτούνται από την εν λόγω οδηγία είναι δυνατόν να συνοδεύονται από συμπληρωματικές πληροφορίες, ενώ κατά την αιτιολογική σκέψη 7 η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων «καθορίζει μόνον τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων στα οποία εφαρμόζεται». Η οδηγία, ωστόσο, ρυθμίζει πλήρως την επισήμανση των υλικών που χρησιμοποιούνται στα κύρια μέρη των υποδημάτων. Κάθε φορά που η επισήμανση αναφέρει ότι τα επίμαχα υποδήματα είναι από δέρμα, τότε πρέπει να χρησιμοποιείται είτε ο σχετικός όρος («cuoio» στην ιταλική γλώσσα) ή το εικονόγραμμα της δοράς του παραρτήματος Ι, σημείο 2, στοιχείο α′, περίπτωση i.

59. Από την ερμηνεία των άρθρων 1 έως 4, σε συνδυασμό με το παράρτημα Ι της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων, συνάγεται ότι η εν λόγω οδηγία δεν καθορίζει ελάχιστες αναγκαίες απαιτήσεις, αλλά τουναντίον ρυθμίζει εξαντλητικώς το συγκεκριμένο αντικείμενο. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη δεν έχουν εξουσία να θεσπίζουν άλλες, αυστηρότερες από τις απορρέουσες από τις διατάξεις της ως άνω οδηγίας, προϋποθέσεις. Εξάλλου, βάσει του άρθρου 3, τα κράτη μέλη ρητώς δεν μπορούν να απαγορεύουν ή να εμποδίζουν την εμπορία υποδημάτων που πληρούν τις απαιτήσεις επισημάνσεως της παρούσας οδηγίας.

60. Κατά συνέπεια, εφόσον ικανοποιούνται οι απαιτήσεις που θέτει η οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων, το ιταλικό δίκαιο δεν μπορεί να θέτει ως επιπλέον προϋπόθεση για την εμπορία τους εντός της εσωτερικής αγοράς την αναγραφή και της χώρας προελεύσεως του δέρματος.

61. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, ιδίως, αν τα κράτη μέλη στερούνται τη δυνατότητα να θεσπίζουν υποχρέωση επισημάνσεως, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, σε παραγόμενα εκτός Ιταλίας προϊόντα, αποτελούμενα από δέρμα που προέρχεται από άλλα κράτη μέλη ή από τρίτες χώρες, το οποίο *έχει* νομίμως τεθεί στο εμπόριο στην εσωτερική αγορά (τρίτο προδικαστικό ερώτημα) ή *δεν* έχει προηγουμένως τεθεί νομίμως στο εμπόριο στην εσωτερική αγορά (τέταρτο προδικαστικό ερώτημα).

48 — Από τα στοιχεία που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, ουδόλως μπορεί να συναχθεί ότι τίθεται ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 35 ΣΛΕΕ (απαγόρευση ποσοτικών περιορισμών επί των εξαγωγών) και, για τον λόγο αυτό, δεν προχώρησα σε κάποια ιδιαίτερη ανάλυση της συγκεκριμένης διατάξεως.

49 — Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων.

50 — Απόφαση AGM-COS.MET (C-470/03, EU:C:2007:213, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

62. Το άρθρο 3 της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων σαφώς αντιτίθεται, κατά την κρίση μου, στην εφαρμογή εθνικού μέτρου όπως ο νομός 8/2013, δυνάμει του οποίου επιβάλλεται πρόσθετη απαίτηση επισημάνσεως στα υποδήματα από δέρμα που υποβλήθηκε σε κατεργασία σε άλλα κράτη μέλη ή νομίμως έχει τεθεί στο εμπόριο σε αυτά τα κράτη μέλη. (Μια τέτοια υποχρέωση έρχεται σε αντίθεση, εξάλλου, και με το άρθρο 34 ΣΛΕΕ για τους λόγους που εκτέθηκαν στα σημεία 48 έως 55, ανωτέρω, των παρουσών προτάσεων). Ομοίως, δεν συνάδει με την οδηγία για την επισήμανση των υποδημάτων η εφαρμογή ενός τέτοιου μέτρου στα παραγόμενα σε τρίτες χώρες υποδήματα από δέρμα που έχει υποβληθεί σε κατεργασία στις χώρες αυτές, οσάκις, στη συνέχεια, τα ίδια αυτά υποδήματα έχουν νομίμως εισαχθεί στην εσωτερική αγορά.

63. Η απόφαση περί παραπομπής δεν αναφέρει αν οι απαιτήσεις της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων ικανοποιούνται από τα επίμαχα στην υπόθεση της κύριας δίκης υποδήματα. Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο δεν γνωρίζει αν οι όροι «pelle» ή «vera pelle» που αναγράφονται στην εσωτερική σόλα των επίμαχων υποδημάτων αποτελούν συμπληρωματικές πληροφορίες που συνοδεύουν τις απαιτούμενες ενδείξεις, συμφώνως προς το άρθρο 4 και το παράρτημα Ι, ή αν τα υποδήματα αυτά επισημαίνονται αποκλειστικώς με τους όρους αυτούς και δεν φέρουν είτε το αντίστοιχο του δέρματος εικονόγραμμα του παραρτήματος Ι, σημείο 2, στοιχείο α′, περίπτωση i, είτε την ένδειξη «δέρμα» υπό μορφή κειμένου στην ιταλική γλώσσα («cuoio»).

64. Χάριν πληρότητας, προσθέτω ότι σε περίπτωση που τα επίμαχα προϊόντα δεν ικανοποιούν τις απαιτήσεις της οδηγίας για την επισήμανση των υποδημάτων θα πρέπει να εξεταστεί η κατάσταση γενικότερα υπό το πρίσμα του άρθρου 34 ΣΛΕΕ[51].

Ο εκσυγχρονισμένος τελωνειακός κώδικας — πέμπτο και έκτο προδικαστικό ερώτημα

65. Κατά την άποψή μου, παρέλκει η εξέταση του ζητήματος αν ο νόμος 8/2013 είναι συμβατός με τους κανόνες περί προελεύσεως προϊόντων που θεσπίζει ο εκσυγχρονισμένος τελωνειακός κώδικας (πέμπτο και έκτο προδικαστικό ερώτημα). Το άρθρο 36 του κανονισμού 450/2008 αφορά τον προσδιορισμό της μη προτιμησιακής καταγωγής των εμπορευμάτων στις συγκεκριμένες περιπτώσεις που περιγράφονται στο άρθρο 35[52]. Οι εν λόγω κανόνες δεν φαίνεται ούτε να επιτρέπουν ούτε να απαγορεύουν την εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 2, του νόμου 8/2013. Εξάλλου, δεν αμφισβητείται ότι το δέρμα που χρησιμοποιείται για την κατασκευή των επίμαχων δερμάτινων ειδών δεν είναι ιταλικής προελεύσεως. Για τον λόγο αυτό, φρονώ ότι τόσο το πέμπτο όσο και το έκτο προδικαστικό ερώτημα είναι άνευ σημασίας: ως εκ τούτου παρέλκει η απάντηση επί των ερωτημάτων αυτών.

Πρόταση

66. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, φρονώ ότι το Δικαστήριο θα πρέπει να απαντήσει στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που του υποβλήθηκε από το Tribunale di Milano (Ιταλία) ως εξής:

Εθνικός κανόνας που επιβάλλει υποχρέωση επισημάνσεως, με ένδειξη του κράτους προελεύσεως, των προϊόντων από δέρμα που κατασκευάζονται με μεταποίηση ή επεξεργασία στην αλλοδαπή, οσάκις για την περιγραφή των προϊόντων αυτών χρησιμοποιούνται όροι όπως «δέρμα», «γνήσιο δέρμα» ή «γούνα» (ή τα παράγωγα ή τα συνώνυμά τους) στη γλώσσα ή στις γλώσσες του οικείου κράτους μέλους, συνιστά τεχνικό κανόνα κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 9, της οδηγίας 98/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουνίου 1998, για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών. Έγκριση του κανόνα

51 — Βλ. σημεία 48 έως 55 των παρουσών προτάσεων.

52 — Βλ. σημείο 3 των παρουσών προτάσεων.

αυτού κατά παράβαση της περιόδου αναβολής που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας συνιστά ουσιώδη διαδικαστική πλημμέλεια ικανή να επιφέρει τη μη εφαρμογή του συγκεκριμένου κανόνα.

Μια τέτοια ρύθμιση συνιστά, σε κάθε περίπτωση, μέτρο που εισάγει δυσμενή διάκριση αλλά και μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών, το οποίο απαγορεύεται κατά το άρθρο 34 ΣΛΕΕ και δεν εμπίπτει σε καμία από τις απαριθμούμενες στο άρθρο 36 εξαιρέσεις. Κατά συνέπεια, δεν έχει εφαρμογή στις αστικές ένδικες διαδικασίες μεταξύ ιδιωτών.

Τέλος, κατά το μέτρο που ένας τέτοιος κανόνας εφαρμόζεται επί υποδημάτων που ικανοποιούν τις απαιτήσεις επισημάνσεως της οδηγίας 94/11/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Μαρτίου 1994, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών των σχετικών με την επισήμανση των υλικών που χρησιμοποιούνται στα κύρια μέρη των υποδημάτων που προορίζονται να πωληθούν στον καταναλωτή, δεν συνάδει, ιδίως, με τα άρθρα 3 και 5 της οδηγίας αυτής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι της οδηγίας 2004/17/ΕΚ

1. **Definition and corresponding pictograms or written indications concerning the parts of the footwear to be identified**

Pictograms *Written indications*

(a) **Upper**

This is the outer face of the structural element which is attached to the outersole.

F Tige
D Obermaterial
IT Tomaia
NL Bovendeel
EN Upper
DK Overdel
GR ΕΠΑΝΩ ΜΕΡΟΣ
ES Empeine
P Parte superior
►A1 CZ Vrch
EST Pealne
LV Virsa
LT Viršus
HU Felsőrész
M Wiċċ
PL Wierzch
SI Zgornji del
SK Vrch ◄
►M1 BG лицева част
RO Față ◄
►M2 HR Gornjište ◄

(b) **Lining and sock**

These are the lining of the upper and the insole, constituting the inside of the footwear article.

F Doublure et semelle de propreté
D Futter und Decksohle
IT Fodera e Sottopiede
NL Voering en inlegzool
EN Lining and sock
DK Foring og bindsål
GR ΦΟΔΡΕΣ
ES Forro y plantilla
P Forro e Palmilha
►A1 CZ Podšívka a stélka
EST Vooder ja sisetald
LV Odere un ieliekamā saistzole
LT Pamušalas ir įklotė
HU Bélés és fedőtalpbélés
M Inforra u suletta
PL Podszewka z wyściółką
SI Podloga in vložek (steljka)
SK Podšívka a stielka ◄
►M1 BG подплата и стелка
RO Căptușeală și acoperiș de branț ◄
►M2 HR Podstava i uložna tabanica ◄

Pictograms *Written indications*

(c) **Outer sole**

This is the bottom part of the footwear article, which is subjected to abrasive wear and attached to the upper.

F Semelle extérieure
D Laufsohle
IT Suola esterna
NL Buitenzool
EN Outer sole
DK Ydersål
GR ΣΟΛΑ
ES Suela
P Sola
►A1 CZ Podešev
EST Välistald
LV Ārējā zole
LT Padas
HU Járótalp
M Pett ta' barra
PL Spód
SI Podplat
SK Podošva ◄
►M1 BG ВЪНШНО ХОЛЯНО
RO Talpă exterioară ◄
►M2 HR Potplat (donjište) ◄

Definition and corresponding pictograms of the materials

The pictograms concerning the materials should appear on the label beside the pictograms relating to the 3 parts of the footwear as specified in Article 4 and in part 1 of this Annex.

Pictogram *Written indications*

(a) (i) **Leather**

A general term for hide or skin with its original fibrous structure more or less intact, tanned to be rot-proof. The hair or wool may or may not have been removed. Leather is also made from a hide or skin which has been split into layers or segmented either before or after tanning. However, if the tanned hide or skin is disintegrated mechanically and/or chemically into fibrous particles, small pieces or powders and then, with or without the combination of a binding agent, is made into sheets or other forms, such sheets or forms are not leather. If the leather has a surface coating, however applied, or a glued-on finish, such surface layers must not be thicker than 0,15 mm. Thus, all leathers are covered without prejudice to other legal obligations, e.g. the Washington Convention.

Should the term 'full grain leather' be used in the optional additional textual information referred to in Article 5, it will apply to a leather bearing the original grain surface as exposed by removal of the epidermis and with none of the surface removed by buffing, snuffing or splitting.

F Cuir
D Leder
IT Cuoio
NL Leder
EN Leather
DK Læder
GR ΔΕΡΜΑ
ES Cuero
P Couros e peles curtidas
►A1 CZ Useň
EST Nahk
LV Āda
LT Oda
HU Bőr
M Ġilda
PL Skóra
SI Usnje
SK Useň ◄
►M1 BG КОЖА
RO Piei cu față naturală ◄
►M2 HR Koža ◄

	Pictogram	*Written indications*
(a) (ii) **Coated Leather** leather where the surface coating applied to the leather does not exceed one third of the total thickness of the product but is in excess of 0,15 mm.		F Cuir enduit D Beschichtetes Leder IT Cuoio rivestito NL Gecoat leder EN Coated leather DK Overtrukket læder GR ΕΠΕΝΔΕΔΥΜΕΝΟ ΔΕΡΜΑ ES Cuero untado P Couro revestido ►A1 CZ Povrstvená useň EST Kaetud nahk LV Pārklāta āda LT Padengta oda HU Bevonatos bőr M Ġilda miksija PL Skóra pokryta SI Krito usnje SK Povrstvená useň ◄ ►M1 BG кожа с покритие RO Piei cu față corectată ◄ ►M2 HR Koža korigiranog lica ◄
(b) **Natural textile materials and synthetic or non-woven textile materials** 'Textiles' shall mean all products covered by Directive 71/307/EEC and amendments thereof.		F Textile D Textil IT Tessili NL Textiel EN Textile DK Tekstil-materialer GR ΥΦΑΣΜΑ ES Textil P Têxteis ►A1 CZ Textilie EST Tekstiil LV Tekstilmateriāls LT Tekstilė HU Textil M Tessut PL Materiał włókienniczy SI Tekstil SK Textil ◄ ►M1 BG текстил RO Textile ◄

	Pictogram	*Written indications*
(c) **All other materials**		F Autres matériaux D Sonstiges Material IT Altre materie NL Overige materialen EN Other materials DK Andre materialer GR ΑΛΛΑ ΥΛΙΚΑ ES Otros materiales P Outros materiais ►A1 CZ Ostatní materiály EST Teised materjalid LV Citi materiāli LT Kitos medžiagos HU Egyèb anyag M Materjal ieħor PL Inny materiał SI Drugi materiali SK Iný materiál ◄ ►M1 BG всички други материали RO Alte materiale ◄ ►M2 HR Drugi materijali ◄